

O Jubilatce

Z okazji jubileuszu naszej Koleżanki, Mentorki i Promotorki, Małgorzaty Fuszary, prezentujemy Państwu tom będący upamiętnieniem rozległych zainteresowań i wybitnych osiągnięć Jubilatki. Motywem wiodącym we wszystkich tekstach zamieszczonych w tomie jest problematyka równości i równouprawnienia – najistotniejszy wątek podejmowany przez Jubilatkę w ramach Jej działalności naukowej i dydaktycznej, ale stanowiący również podstawowy obszar Jej aktywności pozaakademickiej: politycznej i społecznej. Trzeba jednak podkreślić, że zainteresowania, prace badawcze i osiągnięcia Małgorzaty Fuszary są znacznie bardziej zróżnicowane i obszerne. Tom rozpoczynamy zatem od prezentacji sylwetki Jubilatki i Jej dokonań.

Profesor Małgorzata Barbara Fuszara jest prawniczką i socjolożką specjalizującą się w problematyce socjologii prawa, gender studies, socjologii polityki i socjologii mniejszości etnicznych i narodowych. Małgorzata Fuszara urodziła się 9 listopada 1951 roku w Warszawie w rodzinie adwokackiej. Maturę zdała w liceum im. Tadeusza Reytana, a w roku 1974 ukończyła studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim, z którym pozostała związana przez resztę kariery zawodowej. Interesując się rzeczywistym funkcjonowaniem prawa, po uzyskaniu na podstawie badań kryminologicznych magisterium z nauk prawnych została przyjęta przez prof. Adama Podgóreckiego do pracy w kierowanym przezeń Zakładzie Socjologii Norm i Patologii Społecznej w pozawydziałowym Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW – jako ostatnia przed rozwiązaniem przez władze zakładu w 1976 roku z powodów politycznych.

Stopień doktora nauk prawnych otrzymała w Wydziale Prawa i Administracji UW (Instytut Prawa Karnego) w 1983 roku; tematyką Jej rozprawy doktorskiej były spory prywatnoskargowe i ich rozstrzyganie. Praca została następnie opublikowana jako monografia pod tytułem *Codzienne konflikty i odświętna sprawiedliwość*. Od utworzenia w 1990 roku Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych (w ramach Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji UW)

pracuje w Katedrze Socjologii i Antropologii Obyczajów i Prawa, którą kieruje od 2018 roku. W latach 1990–1996 pracowała też w niepełnym wymiarze w Instytucie Nauk Politycznych PAN. Stopień doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie socjologii prawa Małgorzata Fuszara uzyskała w 1997 roku na Wydziale Prawa i Administracji UW na podstawie rozprawy *Rodzina w sądzie*. Uwieńczeniem Jej dorobku i kariery naukowej było otrzymanie w 2007 roku tytułu profesora nauk humanistycznych.

Zainteresowania badawcze Profesor Małgorzaty Fuszary obejmują szeroką gamę zagadnień dotyczących równości, dyskryminacji, funkcjonowania rozmaitych mniejszości społecznych – w tym przede wszystkim kobiet (traktowanych jako mniejszość w znaczeniu socjologicznym), ale również mniejszości etnicznych i narodowych, problematyki funkcjonowania prawa rodzinnego i antydyskryminacyjnego, korupcji oraz rozmaicie ujmowanego styku prawa, sytuacji kobiet i mężczyzn w różnych sferach życia publicznego i prywatnego. Stale powracającym tematem Jej badań jest też problem sporów i ich rozwiązywania. Była współautorką raportu na temat stanu korupcji i jej przeciwdziałania w Polsce w ramach The Open Society Institute's EU Accession Monitoring Program (EUMAP). Prowadziła badania terenowe nad warunkami życia i tożsamością narodową wśród Żydów na Dolnym Śląsku, mniejszości polskiej w Łotwie, Litwie, Ukrainie i Republice Czeskiej, a także wśród mniejszości słowiańskich w Polsce. W licznych publikacjach, przede wszystkim anglojęzycznych, przedstawia socjologiczno-prawną problematykę rodziny. Wielomiesięczny pobyt stażowy na przełomie lat 1990 i 1991 w Szkole Prawa Uniwersytetu Wisconsin w Madison i w Szkole Prawa bostońskiego Uniwersytetu Harvarda w ramach Human Rights Program pozwolił jej na aktualizację i pogłębienie kompetencji w zakresie problematyki praw kobiet. W 1995 roku jako *visiting professor* prowadziła seminarium „Gender and Transformation in East Central Europe” na Uniwersytecie Michigan w Ann Arbor, jako *visiting professor* brała też udział w seminarium „Locations of Gender: Central and Eastern Europe” na Uniwersytecie Rutgers (stan New Jersey) w 1997 i 2004 roku.

Jednym z głównych wątków badawczych podejmowanych przez Jubilatkę w ostatnich latach jest zagadnienie funkcjonowania kobiet w życiu politycznym. Tą problematyką zajmowała się między innymi w latach 2003–2006 w ramach grantu National Science Foundation (USA) Constructing Supranational Political Spaces i w latach 2007–2011 w VI Ramowym Programie Badań UE w ramach projektu Gendered Citizenship in Multicultural Europe. The Impact of Contemporary Women's Movements (FEMCIT), których była polską koordynatorką. Przeprowadziła wtedy wywiady z parlamentarzystami i parlamentarzystkami w Hiszpanii, Łotwie, Macedonii, Szkocji, Szwecji i Wielkiej Brytanii (Westminster). Tej tematyce poświęcona jest też jedna z ważniejszych publikacji Jubilatki – monografia *Kobiety w polityce*, wydana w 2007 roku.

Profesor Małgorzata Fuszara jest autorką lub współautorką ośmiu książek, w tym trzech po angielsku, (współ)redaktorką siedmiu innych książek (jednej po angielsku) i 125 innych publikacji naukowych, w tym 45 w języku angielskim.

Z tematyką badawczą związana była bogata działalność dydaktyczna Małgorzaty Fuszary, obejmująca zajęcia z socjologii prawa, mechanizmów rozwiązywania konfliktów, socjologii dewiacji, konfliktu kultur i socjologii podkultur oraz problemów kobiecych i gender. W swojej działalności naukowej Profesor Małgorzata Fuszara kontynuuje za Adamem Podgóreckim tradycję empirycznej teorii prawa i liberalno-demokratycznej filozofii prawa Leona Petrażyckiego.

Profesor Małgorzata Fuszara jest promotorką 15 doktoratów obronionych w ISNS UW oraz licznych prac magisterskich, mieszczących się w ramach wspomnianej szerokiej problematyki badawczej, stanowiącej obszar Jej zainteresowań naukowych. W roku 1995 z Bożeną Chołuj powołały pierwsze w Polsce podyplomowe studia Gender Studies, które działały przy Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych UW i od początku cieszyły się ogromnym zainteresowaniem. To od nich rozpoczęła się „kariera” interdyscyplinarnych studiów nad płcią w Polsce, prowadzonych dzisiaj w wielu polskich ośrodkach akademickich. Obecnie Małgorzata Fuszara kieruje w ISNS UW ścieżką specjalizacyjną Socjologia i antropologia płci, dostępną dla studentów socjologii stosowanej i antropologii społecznej II stopnia.

Równolegle z intensywną pracą naukową Profesor Małgorzata Fuszara pełniła również liczne funkcje kierownicze i administracyjne. W latach 1996–2002 (przez dwie kadencje) była dyrektorką ISNS UW; ponownie objęła to stanowisko w latach 2012–2020 (również przez dwie kadencje). W latach 2008–2012 pełniła funkcję dyrektorki do spraw naukowych ISNS UW. W kadencji 2020–2024 została wybrana na przewodniczącą Rady Naukowej ISNS UW. Kierowała także Ośrodkiem Badań Społeczno-Prawnych nad Sytuacją Kobiet, działającym w ISNS UW. W kadencji 1993–1996 była prodziekanem WSNSiR UW do spraw współpracy z zagranicą.

Obecnie jest przewodniczącą Rady Programowej Centrum Badań nad Problematyką Kobiet i Płci, działającego na Uniwersytecie Warszawskim. Od 2008 roku wchodzi w skład Komisji Rektorskiej ds. Przeciwdziałania Dyskryminacji Uniwersytetu Warszawskiego i jej przewodniczy. Jest też członkinią Komisji Rektorskiej ds. Zatrudniania na Stanowiska Profesorów w kadencji 2002–2024. Za swoje osiągnięcia i działalność była wielokrotnie odznaczana Nagrodami Rektora UW. W 2007 roku otrzymała z rąk Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej odznaczenie Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski.

Jest członkinią Polskiego Towarzystwa Socjologicznego; w latach 1987–1995 była przewodniczącą Sekcji Socjologii Prawa PTS.

Małgorzata Fuszara prowadzi również aktywną działalność naukowo-organizacyjną na poziomie międzynarodowym. Jest członkinią czołowych międzynarodowych organizacji zrzeszających socjologów: International Sociological Association i European Sociological Association. W latach 2000–2006 była członkinią międzynarodowej rady International Institute of Sociology of Law w Oñati (Kraj Basków, Hiszpania). W roku 2006 została wybrana na członkinię zarządu Research Committee on Sociology of Law – głównej organizacji skupiającej socjologów prawa z całego świata; Jej kadencja na tym stanowisku trwała do 2010 roku. Małgorzata Fuszara była też International Associate w Oxford Centre for Family Law and Policy. Prowadziła także zajęcia na Uniwersytecie Michigan w Ann Arbor i Uniwersytecie w Oñati oraz miała wykłady gościnne w innych ośrodkach akademickich w Austrii, Norwegii i USA. W toku swojej kariery była powoływana w skład komitetów redakcyjnych czasopism naukowych: „European Journal of Women’s Studies”, „Signs: Journal of Women in Culture and Society” oraz „Societas/Communitas”.

W PRL bezpartyjna, w 1980 roku współtworzyła organizację NSZZ „Solidarność” w IPSiR UW, a następnie uczestniczyła w jej działalności podziemnej, w latach 1989–1990 współpracowała ze wznowionym OPS-Z przy KKW „S” i była przewodniczącą organizacji instytutowej. Była współautorką społecznego projektu pierwszego demokratycznego prawa o zgromadzeniach zaproponowanego przez opozycję podczas obrad Okrągłego Stołu, uchwalonego przez Sejm X kadencji w 1990 roku i obowiązującego do 2015 roku, a w głównym zarysie – do dnia dzisiejszego. W latach 1992–1993 jako doradczyni społeczno-prawna współpracowała z Sejmem RP I kadencji, w latach następnych była doradczynią Parlamentarnej Grupy Kobiet.

Profesor Małgorzata Fuszara, wraz z profesor Eleonorą Zielińską, jest twórczynią pierwszego w Polsce projektu ustawy o równym statusie kobiet i mężczyzn, który wnoszony był pod obrady parlamentu w roku 1996 i 1997. Projekt zawierał między innymi zakaz dyskryminacji ze względu na płeć oraz molestowania seksualnego, zobowiązanie organów administracji publicznej do wspierania równego statusu kobiet i mężczyzn, wprowadzał kwoty płci w organów kolegialnych oraz na listach wyborczych, wraz z tak zwanym suwakiem. Zgodnie z projektem miał zostać również powołany Urząd ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn.

Profesor Małgorzata Fuszara była członkinią zespołu eksperckiego Rady Europy ds. *gender mainstreaming*, powołanego w 1995 roku, który przygotował pierwsze wyczerpujące opracowanie dotyczące ram koncepcyjnych i metodologii wdrażania strategii *gender mainstreaming* w praktyce.

Od 2003 roku, to jest od momentu powstania, profesor Małgorzata Fuszara jest członkinią Rady Fundacji La Strada. W latach 2003–2006 Małgorzata Fuszara była członkinią Rady Ośrodka Informacji Środowisk Kobietych OŚKA

oraz członkinią Rady Redakcyjnej „Biuletynu OŚK-i”. Od początku powstania Małgorzata Fuszara współtworzyła Kongres Kobiet, wchodząc w skład Rady Programowej Kongresu, której obecnie przewodniczy, oraz, w latach 2011–2014 i 2016–2019, pełniąc funkcję wiceprezeski Zarządu Stowarzyszenia Kongres Kobiet. Od 2016 roku Małgorzata Fuszara wchodzi w skład Rady Instytutu Spraw Publicznych. Jest również członkinią Rady Konsultacyjnej Funduszu Feministycznego oraz Rady Programowej Archiwum Osiatyńskiego.

Profesor Małgorzata Fuszara była jedną z liderek działań Kongresu Kobiet na rzecz wprowadzenia parytetów płci na listach wyborczych oraz sprawozdawczynią obywatelskiego projektu ustawy o parytetach przedstawionego w Sejmie w 2010 roku. Projekt zmiany ordynacji wyborczej poparło ponad 150 tysięcy osób. Podczas pierwszego czytania wystąpienie wspierające inicjatywę wygłosiła posłanka Izabela Jaruga-Nowacka. W wyniku prac parlamentarnych ideę parytetu zmieniono na kwotę płci 30%. Ustawa z takim zapisem została przyjęta przez Sejm w grudniu 2010 roku, a w styczniu 2011 została podpisana przez prezydenta Bronisława Komorowskiego.

W roku 2014 profesor Małgorzata Fuszara została powołana przez premiera Donalda Tuska na stanowisko sekretarza stanu i Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania. W ramach tej funkcji pełnionej także w rządzie Ewy Kopacz (do 2015 roku) wspierała między innymi ratyfikację Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (tak zwanej konwencji stambulskiej), wprowadzenie penalizacji mowy nienawiści ze względu na płeć, niepełnosprawność, tożsamość płciową i orientację seksualną, przygotowania wytycznych dla prokuratorów w zakresie postępowań dotyczących przestępstwa zgwałcenia oraz uzgodnienia postępowań z ofiarami przestępstw seksualnych. Profesor Małgorzata Fuszara wchodzi w skład Rady Kobiet przy Prezydencie Miasta Stołecznego Warszawy.

Profesorka jest miłośniczką muzyki – od Bacha do Beatlesów – stałą bywalczynią Filharmonii Narodowej i konkursów szopenowskich.